

Työmarkkinatuen ja toimeentulotuen uudistuksen vaikutukset

Sosiaali- ja terveysministeriöltä on pyydetty arviota työmarkkinatuen ja toimeentulotuen uudistuksen vaikutuksista. Ensimmäiset arviot ja muut huomiot sisältyvät muistion aloittavaan yleistä –osioon. Tämän jälkeen arvio ja muut huomiot on sisällytetty kunkin kirjauksen osan alle, kursiivilla korostettuna.

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tässä vaiheessa työmarkkinatuen ja toimeentulotuen uudistuksen vaikutuksista voidaan tehdä vain hyvin alustavia huomioita. Tämä johtuu siitä, että tietoa ei vielä ole kirjausten tarkemmista tavoitteista. Varsinaisissa säädöshankkeissa on tehtävä kattava arviointi vaikutuksista. Vaikutusten arvioinnin kautta saadulla tiedolla on myös mahdollisuus vaikuttaa uudistuksen sisältöön. Vaikutukset arvioidaan säädösehdotusten vaikutusten arvioinnista annettujen ohjeiden mukaisesti.¹

Muun muassa näitä vaikutuksia lainsäädäntöhankeissa huomioidaan:

- Taloudelliset vaikutukset
 - kotitalouksien asema
 - julkinen talous
 - valtionhallinto
 - kunnat
 - hyvinvointialueet
 - muut, kuten Kela
 - kansantalous
- Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset
 - perus- ja ihmisoikeudet
 - ihmisryhmät
 - yhdenvertaisuus
 - vammaiset
 - lapset, nuoret
 - viranomaiset
 - toiminta ja palvelujen tuottaminen
 - tiedonhallinnan muutokset
 - työllisyys
 - tietoyhteiskunta ja tietosuoja

¹ Aiheesta tarkemmin:

<https://oikeusministerio.fi/vaikutusten-arviointi>

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164423/VN_2022_66.pdf?sequence=4&isAllowed=y

- kunnat ja hyvinvointialueet

Lisäksi osa arvioitavista teemoista kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan. Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä kommentteja.

Toimeentulotuki

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Suomessa myönnetään muihin Pohjoismaihin verrattuna paljon vastikkeetonta toimeentulotukea, joka muodostaa kannustinloukkuja.

Hallitus toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana perusturvaan kuuluvana rahaetuutena. Tätä vahvistetaan siirtämällä toimeentulotukilainsäädännön kehittäminen sosiaali- ja terveysministeriön sosiaaliturva- ja vakuutusosastolle. Toimeentulotuen tasoa ja lapsikorotuksia tarkastellaan uudistuksen yhteydessä.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tavoite tehdä toimeentulotuesta perusturvaan kuuluva rahaetus merkitsee laajuudeltaan Kela-siirtoon rinnastettavaa uudistusta. Perusturvalla tarkoitetaan lainsäädännössä perustoimeentulon turvaa koskevaa perustuslain 19 §:n 2 momenttia. Kyseinen säännös koskee perustoimeentulon turvasta säätämistä tietyissä tilanteissa, kuten esimerkiksi työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana. Tällä hetkellä toimeentulotuki on kokonaisuutena luokiteltu perustuslain 19 §:n 1 momentin oikeutta konkretisoivaksi tukimuodoksi ja siksi se on myös viimesijainen ja tarveharkintainen tuki. Toimeentulotukilain 1 §:ssä tuki luokitellaan kuuluvaksi sosiaalihuoltoon ja harkinta on perhekohtaista kaikki tulot huomioiva. Sosiaali- ja terveysministeriö viittaa sosiaaliturvajaostolle 22.5.2023 toimittamaansa muistioon STM huomioiden toimeentulotuesta sekä 26.5.2023 toimitettuun muistioon Toimeentulotuen lisäkysymykset.

Uudistuksen tavoite kaipaakin kuitenkin vielä täsmentämistä, koska toisaalta kirjauksessa todetaan tuen olevan myös viimesijaisesta harkintaa vaativa. Yleensä tällä on tarkoitettu sosiaalihuollon tehtäviin kuuluvaa viimesijaisesta tarveharkintaa, jonka taustalla on mainittu perustuslain 19 §:n 1 momentti. Siinä tarkoitetaan sellaista harkintaa, jossa selvitetään henkilön ja perheen konkreettinen tuen tarve sekä huomioidaan yksilölliset olosuhteet. Harkinta on siis yksilö- ja tapauskohtaista, kun taas perustuslain 19 §:n 2 momentin etuuksiin liittyvää harkintaa voi luonnehtia ryhmäkohtaiseksi. On hyvin tärkeää määritellä tämä ensin, koska se vaikuttaa hyvin olennaisesti niihin ehtoihin, mitä tukeen on mahdollista liittää. Uudistettavan tukimuodon tavoite kaipaakin tästä syystä sosiaali- ja terveysministeriön mielestä vielä tarkentamista, jotta sen vaikutuksia pystytään arvioimaan.

Tuen laskennassa käytettävän perusosan suuruus määräytyy lain 9 §:n mukaan. Se on säännöksen viidessä eri kohdassa määritelty eri perhetyypeille ja lapsen ikäryhmät huomioiden eri suuruisiksi. Yksinhuoltajalle perusosa maksetaan suurempana. Sen sijaan varsinaista lapsikorotuksen käsitettä laki ei tällä hetkellä tunne, vaan puhutaan lapsen perusosasta.

Mikäli uudistuksessa tavoitellaan sitä, että tuen kytkös sosiaalihuoltoon poistuu, uudistuksen yhteydessä on käytävä läpi, mikä on kyseisen rahaetuuden suhde muihin perusturvaetuuksiin (tuleeko tuesta jonkun etuuden osa vai itsenäinen tukimuoto ja mihin sosiaaliseen riskiin tuki kiinnittyy). Lisäksi muutos edellyttää määrittelyä suhteessa sosiaalihuoltoon.² Perustuslain 19 §:n 1 momentti edellyttää turvaamaan ihmisarvoisen elämän edellyttämän välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon, jota varten sosiaalihuollossa olisi oltava tukimuoto olemassa.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Hallituksen toimeentulotuen kokonaisuudistus valmistuu puoliväliriiheen mennessä. Tavoitteena on vähintään toimeentulotukea tarvitsevien määrän (väestöstä 7 %) puolittaminen ja julkistaloutta 100 miljoonalla säästävä vaikutus. Mikäli hallitus onnistuu tavoitteessaan, voidaan säästävät varat kohdentaa lapsiperheiden ja opiskelijoiden etuisuuksien parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että lakia valmisteltaessa nykyistä toimeentulotukilakia ei enää voida käyttää pohjana, vaan on kirjoitettava kokonaan uusi laki uutta tukimuotoa varten. "Jäljelle jäävä" toimeentulotuki pitää myös luoda uudelleen, koska tällä hetkellä tuen eri osat kietoutuvat kiinteästi toisiinsa. Lainsäädäntötekniisiä kysymyksiä laajempia kysymyksiä ovat kuitenkin etuuden tavoitteet sekä suhde perustuslain 19 §:n eri momentteihin. Ne vaikuttavat tuen ehtoihin ja myös sen suuruuteen. Näihin kysymyksiin liittyy myös perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Uudistus on sosiaaliturvan kokonaisuutta muuttava, joten sen valmistelulta edellytetään laajapohjaisuutta. Uudistuksen valmisteluaikataulu on äärimmäisen tiukka.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan merkittäviä säästöjä toimeentulotukeen ei ole saatavissa tukimuodon "sisältä" huomioiden lainsäätäjään kohdistuvat perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteet. Viimesijaisena tukimuotona toimeentulotukeen heijastuvat muut elinkustannukset ja toimeentulon mahdollisuudet.

Leikkaukset yleiseen asumistukeen sekä työttömyysturvaan kasvattavat entisestään toimeentulotuen tarvetta, sekä lisäämällä tuen tarvetta nykyisillä saajilla, että lisäämällä toimeentulotukea tarvitsevien määrää. Toimeentulotukea tarvitsevien määrän vähentäminen edellyttää tukea tarvitsevien toimeentulon parantamista muilla keinoin, joten saajamäärän puolittaminen yhdistettynä julkistalouden 100 miljoonan säästöihin voi osoittautua mahdottomaksi tavoitteeksi.

² Kirjauksessa puhutaan toimeentulotuesta eikä esimerkiksi vain perustoimeentulotuesta. Toisaalta myöhemmin tekstissä esiintyy myös nykyisin hyvinvointialueelle kuuluva täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Nykyisellään nämä muodostavat yhden kokonaisuuden.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Toimeentulotuen velvoittavuutta lisätään laajentamalla ja sujuvoittamalla alentamismenettelyä laissa. Toimeentulotuen saamisen edellytyksenä on ensisijaisen työttömyysturvaetuuden, kuten työmarkkinatuen, hakeminen ensin. Hakematta jätetty työmarkkinatuki ja työttömyysturvan moitittavat menettelyt otetaan huomioon toimeentulotuen laskennassa kuitenkin siten, ettei hakijan tilanne muodostu kohtuuttomaksi. Nykymuotoinen Kelan velvollisuus ohjata asiakasta palvelutarpeenarvioon poistetaan. Palvelutarpeenarvio poistetaan enintään 40 % perusosan alentamisen perusteista. Kelalla on mahdollisuus toimeentulotuen itsenäiseen takaisinperintään, kuten muissakin etuuksissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Näihin kysymyksiin vaikuttaa olennaisesti se tieto, onko kyseessä perusturvaetus, joka olisi tasoltaan suurempi kuin viimesijainen toimeentulotuki. Perusturvaetuuksiin voi liittää etuuden tavoitteisiin liittyviä ehtoja. Viimesijaisen tuen alentamiseen liittyy tarkemmin sen huomioiminen, ettei vaaranneta yksittäisessä tilanteessa henkilön ja hänen perheensä ihmisarvoisen turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa tai aiheuteta kohtuuttomia tilanteita. Tämä kokonaisuus tulisi jatkovalmistelussa arvioitavaksi.

Asiakkaan ohjaaminen tapaamaan sosiaalityöntekijää harkittaessa tuen alentamista tuli lainmuutoksella voimaan 1.1.2023. Perusosan alentamista on kuvattu molemmissa edellä mainituissa aiemmin toimitetuissa muistioissa. Sosiaalityöntekijän kasvokkain tapahtuvan tapaamisen kautta on tarkoitus selvittää, miten henkilö voisi parantaa tilannettaan. Ilmeisesti tavoitellaan muuta kuin viimesijaista tukea, joka myönnettäisiin kaavamaisemmin ilman kohtaamisia. Mikäli tuki on viimesijainen, muutos heikentää mahdollisuutta puuttua ihmisen tilanteeseen häntä konkreettisesti tapaamalla.

Toimeentulotukea ei viimesijaisena tukimuotona voida periä takaisin samalla tavalla kuin muita etuuksia. Jos tuki kuitenkin liittyy perustuslain 19 §:n 2 momenttiin ja on muiden etuuksien kaltainen tämä rajoitus ei silloin koske sitä.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Työkykyistä toimeentulotuen hakijaa voidaan velvoittaa työskentelemään julkisorganisaation osoittamissa työtehtävissä tuen saannin ehtona Tanskan toimeentulotuen tapaan, mikäli työtehtäviä ja palveluita on saatavilla. Kela voi ohjata hakijaa eri palveluiden piiriin. Nuoren alle 30-vuotiaan ammatillista tutkintoa vailla olevan hakijan on hakeuduttava opiskelemaan ja vastaanotettava tarjottu opiskelupaikka tuen saannin ehtona. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta lisätä velvoittavuutta tekemällä mahdolliseksi toimeentulotuen epääminen hakijalta, joka on kieltäytynyt tarjotusta työstä, koulutuksesta, palvelusta tai veloitteesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Tällä hetkellä laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Laissa säädetään aktivointisuunnitelmasta, johon voidaan sisällyttää kuntouttavaa työtoimintaa. Siihen

voi sisältyä henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Aktivointisuunnitelman noudattaminen on henkilöä velvoittavaa. Palveluihin voi kuulua yksilö- ja ryhmämuotoista toimintaa, jota voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Toimintaan voi sisältyä esimerkiksi työskentelyä julkisorganisaation työpaikalla, mutta kuntouttavassa työtoiminnassa oleva ei ole työsuhteessa eikä hänen panoksellaan saa korvata virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä. Kyseessä on sosiaalipalvelu, johon liittyy aina myös henkilön tuki ja ohjaus. Kuntouttava työtoimintaan voidaan liittää henkilön tarvitsemia sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita ja se on sovitettava yhteen myös julkisten työvoimapalvelujen sekä muiden palvelujen ja tukitoimien kanssa.

VNTEAS-hankkeessa sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa arvioitiin oikeudelliselta kannalta Suomen järjestelmää suhteessa perus- ja ihmisoikeusääntelyyn.³ Raportti teki vertailua myös muutaman muun maan järjestelmiin ja miten ne olisivat mahdollisia Suomen perustuslain valossa. Raportin jaksossa 3.8.4 sivulta 136 alkaen käydään läpi sitä, olisiko sosiaaliseen integraatioon liittyvät vastasuoritukset ja sanktiot mahdollisia Suomessa. Toimeentulotuen vastikkeellisuudesta kirjoitetaan sivulla 39. Tanskaa arvioidaan sivulta 114 alkaen. Johtopäätös on, että Suomalainen kuntouttava työtoiminta tulee melko lähelle monen muun maan vastaavan kaltaisia malleja, kun niitä tarkastelee tarkemmin.

Kirjaukseen sisältyvä ehdotus henkilön velvoittamisesta työskentelemään julkisorganisaation työtehtävissä tulisi arvioida suhteessa kuntouttavaa työtoimintaa koskevaan lakiin. Lisäksi tässäkin ehdotuksessa vaikutusta on sillä, olisiko kyseessä viimesijainen välttämätöntä toimeentulotukea ja huolenpitoa koskeva tuki vai muu etuus. On sinänsä positiivista, jos työtehtäviä olisi tarjolla ja niihin ohjattaisiin. Kuitenkin jos kyse on työsuhteisesta työstä, siitä tulisi saada palkkaa. Jos taas kyseessä on joku muu kuin työsuhde, asiaa on arvioitava myös työoikeudelliselta kannalta. Samoin tulee arvioitavaksi suhde julkisiin työvoimapalveluihin. Nämä kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Työn organisointi edellyttää toiminnan organisointia ja viranomaisvastuun määrittelyä sekä henkilöiden konkreettista ohjaamista. Asiaa tulisi arvioida jatkovalmistelussa.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Toimeentulotuen perusosan asumiskustannuksia hallitaan jatkossa lain tai asetuksen tasolla. Toimeentulotukilaissa määritellään vuokranormit valtakunnallisilla kuntaryhmillä. Kelan etuuskäsittelijä voi hyväksyä vuokranormin ylittäviä kustannuksia, mikäli siihen on erityisiä tarpeita. Erityisten tarpeiden perusteista säädetään lain tasolla. Vuokranormin kustannukset ylittävälle hakijalle annetaan kolmen kuukauden aika edullisemman asunnon hankkimiseen työssäkäyntialueelta, jonka jälkeen kieltäytyminen tarjotusta edullisemmasta asunnosta johtaa tuen kohtuullistamiseen. Kunnat ja hyvinvointialueet veloitetaan kehittämään edullisia asumispalveluita ja asumisneuvontaa yhdessä kuntien vuokraloyhtiöiden ja yksityissektorin

³ [Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa \(valtioneuvosto.fi\)](https://valtioneuvosto.fi)

kanssa toimeentulotukiasiakkaille yhteistyössä Kelan tietopohjan kanssa. Edullisemman asunnon etsintää edistetään toteuttamalla perustoimeentulotuen asumismenoihin 5 % omavastuuosuus.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Asumismenojen 5 % omavastuuta on arvioitu aiemmin yleisen asumistuen muutosehdotusten yhteydessä. Omavastuu säästäisi arvion mukaan noin 40 miljoonaa euroa perustoimeentulotuen menoissa. Samalla se kuitenkin lisäisi nykyisen toimeentulotuen rakenteeseen kuuluvaa täydentävän toimeentulotuen tarvetta, ja osa säästöstä kumoutuisi kasvaneilla hyvinvointialueiden maksaman täydentävän toimeentulotuen menoilla.

Vuokranormien yhdistäminen kuntaryhmittäisiksi vaatii jatkovalmistelua. Vaikutuksia voidaan arvioida jatkovalmistelun aikana.

Edullisten asumispalveluiden ja asumisneuvonnan kehittäminen vaativat resursseja ko. toimintoihin.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Nykyisin toimeentulotukea myönnetään henkilöille, joilla on kiinteää varallisuutta. Servitetään, miten varallisuus huomioitaisiin tulona oikeudenmukaisesti toimeentulotukea myönnettäessä.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Tämän arviointi riippuu myös siitä, onko kyseessä viimesijainen tuki vai muu etuus. Toimeentulotuki myönnetään kuukaudeksi kerrallaan käytettävissä olevien tulojen ja menojen perusteella. Siksi akuutissa tilanteessa kaikkea omaisuutta ei ole heti realisoitava ja tähän liittyy muitakin rajoituksia. Asiaa on arvioitava jatkovalmistelussa.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Toimeentulotuesta on muodostunut rinnakkainen lääkekorvausjärjestelmä, joka ei ole sopusoinnussa nykyisen sairausvakuutusjärjestelmän periaatteiden kanssa. Sairausvakuutuksen lääkekorvausjärjestelmää ja lääkkeiden maksamista toimeentulotuesta arvioidaan kokonaisuutena ja uudistetaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Tähän kysymykseen vaikuttaa se, onko kyseessä viimesijainen tuki vai muu etuus ja mitkä ovat tuen tavoitteet. Viimesijaisen toimeentulotuen tavoite ja sairausvakuutuskorvausten tavoitteet eroavat toisistaan. Sosiaali- ja terveysministeriö totesi 22.5 toimitetussa muistiossa, että Kelan lääkekustannusten arviointiin on muodostunut vakiintunut tulkintakäytäntö. Asiasta on säädetty myös terveydenhuoltomenoja koskevassa uudistetussa toimeentulotukilain 7 b pykälässä ja sen perusteluissa (1023/2022). Tapauskohhtaisen arvioinnin avulla pystytään ehkäisemään epätarkoituksenmukainen lääkkeiden käyttö. Asiaa voidaan arvioida jatkovalmistelussa.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja turvallisesti. Tietosuoja ei saa estää eri viranomaistahoja saamasta tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta, eikä tilastojen keräämistä toiminnan kehittämiseksi. Hyvinvointialueiden digipalveluiden yhtenäistämistä Kelan Kanta-palvelun kanssa selvitetään. Viranomaisten, kuten Kelan ja Migrin, välistä tietojenvaihtoa parannetaan, jotta Migri voi huomioida päätöksissään asiakkaiden tukeutumisen viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Vaikutusten arvioinnissa yksi keskeinen arvioitava kokonaisuus on tiedonhallinnan muutokset ja niihin liittyvät kustannukset sekä toisaalta tietosuoja, johon liittyy paljon lainsäädäntöä ja myös perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. Jälkimmäiset edellyttävät lainsäädännöltä erityistä täsmällisyyttä.

Selkeitä vaikutuksia uudistuksella on lähinnä it-kuluihin.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Perustoimeentulotuen kustannukset on lähetettävä Kelasta kunnille läpinäkyvässä muodossa kuukausittaisena tiedonantona. Hyvinvointialueen alueellisen toimeentulotukiasioiden neuvottelukuntia laajennetaan kuntien tai alueen TE-palvelut järjestävän kunnan edustajalla. Neuvottelukuntien tehtäviin lisätään toimeentulotukimenojen kustannusseuranta ja raportointi. Neuvottelukuntien jäsenet pyrkivät edistämään toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona esimerkiksi edistämällä kustannusten hillintää ja edullisempia asumisratkaisuja alueellaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Näissä ehdotuksissa on lähinnä toimeenpanoon liittyviä kustannusvaikutuksia. Uuden tukimuodon ja kunnan rahoituksen välinen suhde täytyy käydä läpi. Kustannusten lähettäminen erikseen kuntiin aiheuttaa jonkin verran hallinnollisia kustannuksia nykyiseen valtiosuusvähennykseen nähden. Alueellisista neuvottelukunnista säädetään toimeentulotukilain 27 e §:ssä (1023/2022). Säännöksen mukaan hyvinvointialue asettaa neuvottelukunnan, jonka tehtävänä on tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja toimeentulotukiasioiden käsittelyn kehittämisestä sekä yhteistyön toteuttamista koskevista asioista alueellaan. Neuvottelukuntaan kuuluu Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen sosiaalihuollon edustus. Neuvottelukunnan tehtävistä ja tarkemmasta kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella. Asetuksessa alueellisista toimeentulotukiasioiden neuvottelukunnista (1197/2022) säädetään kokoonpanosta ja toimikaudesta sekä toiminnan järjestämisestä. Ministeriö pitää myös kuntien ja työllisyyspalveluiden edustusta tärkeänä ja nämä tahot voidaan valita neuvottelukuntien jäseniksi. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että mainittuja tavoitteita voidaan edistää ministeriön ohjeistuksella.

Edullisemmat asumisratkaisut voivat vaatia taloudellisia lisäresursseja.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Toimeentulotuen hyvinvointialueiden täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen ohjeet uudistetaan ja yhtenäistetään. Hyvinvointialueet veloitetaan säännönmukaisesti tarkastamaan ohjeiden yhdenmukaisuus.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Ei arvioitavia vaikutuksia.

Työmarkkinatuki**Vaikutusten kannalta arvioitava teksti**

Nykymuotoinen työmarkkinatuki uudistetaan. Työttömäksi jääneelle henkilölle turvataan laaja alkukartoitus, jonka jälkeen hän vastaanottaa yksilöllisiä ja työllistymistä edistäviä palveluita velvoitteineen. Erityisesti nuoret alle 30-vuotiaat ohjataan nopeasti työllisyyspalveluiden piiriin. Samalla huolehditaan riittävistä palveluista ja henkilökohtaisesta kohtaamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myönteisenä sellaisia toimia, jotka varhentavat työttömäksi jääneiden henkilöiden palvelutarpeiden arviointia ja vahvistavat palvelutarpeen mukaisiin palveluihin pääsyä. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa kuitenkin, että kappaleen kirjaukset kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan, joten tarkemmat vaikutuksia koskevat pyynnöt tulee osoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että palveluiden lisääminen ja velvoittavuuden vahvistaminen edellyttävät riittäviä määrärahanostuksia. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisten palveluiden osalta teema kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan. Sikäli kun kyse on kuntouttavasta työtoiminnasta tai muusta sote-palvelusta, myös näihin tulisi kohdistettavaksi lisäresursseja.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä työmarkkinatuen uudistamista tietoon perustuen ja viittaa tältä osin ehdotukseensa työryhmän asettamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että uudistuksen mittakaava huomioiden valmistelulle tulee varata riittävä aika.

Sosiaali- ja terveysministeriön ehdotus on tämän muistion liitteenä.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Kehitetään työmarkkinatuen syyperusteisia saantiehtoja niin, että ne tunnistavat paremmin pitkäaikaistyöttömyyden erityisenä elämäntilanteena ja riskinä syrjäytymiselle, jotta etuuteen voidaan liittää osallisuutta ja sosiaalista integraatiota edistäviä palveluja polkuna kohti työllistymistä edistäviä palveluita samoin oikeuksin ja velvoittein. Etuuden lähtökohtana on velvoite osallistua palveluihin, jotka koskevat aktiivista työn hakemista, koulutukseen, kotoutumiseen, kuntoutukseen tai muihin osallisuutta ja sosiaalista integraatiota edistäviin palveluihin osallistumista.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myönteisenä sellaisia toimia, jotka varhentavat työttömäksi jääneiden henkilöiden palvelutarpeiden arviointia ja vahvistavat palvelutarpeen mukaisiin palveluihin pääsyä. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa kuitenkin, että kappaleen kirjaukset kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan, joten tarkemmat vaikutuksia koskevat pyynnöt tulee osoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että palveluiden lisääminen ja velvoittavuuden vahvistaminen edellyttävät riittäviä määrärahanostuksia. Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisten palveluiden osalta teema kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan. Sikäli kun kyse on kuntouttavasta työtoiminnasta tai muusta sote-palvelusta, myös näihin tulisi kohdistettavaksi lisäresursseja.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä työmarkkinatuen uudistamista tietoon perustuen ja viittaa tältä osin ehdotukseensa työryhmän asettamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että uudistuksen mittakaava huomioiden valmistelulle tulee varata riittävä aika.

Sosiaali- ja terveysministeriön ehdotus on tämän muistion liitteenä.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Työmarkkinatuen nettotaso saatetaan vastaamaan perustoimeentulotuen perusosan tasoa. Riittävä ja todennettu kotimaisen kielen osaaminen nostaa työmarkkinatuen nykyiselle tasolle.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö viittaa aiemmin hallitusneuvotteluihin sosiaaliturvatyöryhmälle toimittamaansa muistioon ja siinä esitettyihin huomioihin kielitaidon ja työmarkkinatuen tason välisestä suhteesta. Erityisesti sosiaali- ja terveysministeriö viittaa kyseisessä muistiossa esiin nostettuihin perusoikeuksien toteutumista koskeviin huomioihin.

Muistiossa esitetty arvio 15-30 miljoonan säästöpotentiaalista etuusmenoissa pitää edelleen paikkansa, joskin arvion perusteita on tarkennettu. Muistiossa ei ole kuitenkaan arvioitu määrällisesti lisämäärärahatarpeita esimerkiksi kielikokeiden ja kielikoulutuksen järjestämiseen, etuuden käsittelykustannusten kasvuun tai ict-muutuskustannuksiin.

Jos esimerkiksi lähes kaikille noin 70 000 ulkomailta syntyneelle työmarkkinatuen saajalle täytyy järjestää etuushakemuksen yhteydessä kielikoe, syntyyne pelkästään tästä miljoonien eurojen kustannukset. Kielikokeet ja -koulutus kuulunevat kuitenkin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle, joten tarkemmat arviot asiasta tulee pyytää sieltä.

Päivitetty muistio on tämän muistion liitteenä.

Vaikutusten kannalta arvioitava teksti

Sovitellun työttömyysturvaetuuden saajalta voidaan aina edellyttää kokopäivätyön hakemista tai osallistumista TE-palveluiden toimintaan osa-aikaisen työnteon rinnalla.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvio:

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että jo nykyisin sovitellun työttömyysetuuden saajalta edellytetään, että hän on käytettävissä kokoaikatyöhön. Tältä osin kirjaus ei aiheuttaisi muutosta työttömyysturvalakiin eikä siitä syntyisi vaikutuksia työttömän etuuteen taikka sovitellusta työttömyysetuudesta aiheutuviin kustannuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa kuitenkin, että kirjausta on mahdollista tulkita myös niin, että soviteltua työttömyysetuutta saavan tulisi täyttääkseen niin kutsutun pohjoismaisen mallin mukaiset velvoitteet hakea kokoaikatyötä, jotta mallin ehdot täyttyisivät. Tällöin mallin ehdot eivät täyttyisi, jos esimerkiksi säännöllistä osa-aikatyötä tekevä hakisi omalta työnantajaltaan lisätyötunteja tai jos hän hakisi toiselta työnantajalta osa-aikatyötä alkuperäisen työn rinnalle.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää myönteisenä sellaisia toimia, jotka vahvistavat työnhakijan yksilöllisen palvelutarpeen mukaisiin palveluihin pääsyä. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa kuitenkin, että sovitellun työttömyysetuuden saajan velvoitteita kuten pohjoismaisen mallin mukaisen työnhakuvelvoitteen täyttämistä ja palveluihin osallistumista koskevat kysymykset kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan, joten tarkemmat vaikutuksia koskevat pyynnöt tulee osoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että palveluiden lisääminen ja velvoittavuuden vahvistaminen edellyttävät riittäviä määrärahanostuksia. Myös tältä osin teema kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan.

Liitteet:

1. A4, työmarkkinatuki, STM
2. Työmarkkinatuen kielitaitovaatimus 12.6.2023